

ઓક્ટોબર-નવેમ્બર ૨૦૨૦ દરમિયાન કપાસના ભાવનો વરતારો

કપાસ ભારતનો એક મહત્વનો રોકડિયો પાક છે અને દેશના ઔદ્યોગિક અને કૃષિ અર્થતંત્ર ના વિકાસ માં ખુબજ મહત્વ નો ભાગ ભજવે છે. કપાસ ભારત સાથેસાથે ઘણા બીજા દેશોમાં પણ ખેડૂતોની આજીવિકા નો મહત્વનો સ્ત્રોત છે. કપાસનું ઉત્પાદન મુખ્યત્વે ચીન, બ્રાઝિલ, યૂ. એસ. એ., ઉજબેકિસ્તાન, પાકિસ્તાન, ગ્રીસ, આર્જેનટીના જેવા દેશોમાં થાય છે. ભારત કપાસનો બીજા નંબરનો ઉત્પાદનકર્તા, વપરાશકર્તા અને નિકાસકર્તા દેશ છે.

વર્ષ ૨૦૧૯-૨૦ દરમિયાન ભારતમાં કપાસનો વાવેતર વિસ્તાર અંદાજે ૧૨૯ લાખ હેક્ટર નોંધાયેલ અને ઉત્પાદન અંદાજે ૩૬૦.૪૮ લાખ ગાંસડી રહેલ (૧ ગાંસડી=૧૭૦ કિગ્રા), જે ગત વર્ષ ૨૦૧૮-૧૯ માં ૨૮૦.૪૨ લાખ ગાંસડી નોંધાયેલ. ભારતમાં કપાસનું કુલ વાવેતર જૂન ૨૦૨૦ સુધીમાં ૯૧.૬૭ લાખ હેક્ટરમાં થયેલ છે.

ગુજરાતમાં વર્ષ ૨૦૧૯-૨૦માં કપાસનો વાવેતર વિસ્તાર ૨૬.૫૪ લાખ હેક્ટર નોંધાયેલ (ત્રીજો આગોતરો અંદાજ કૃષિ કલ્યાણ વિભાગ, ગાંધીનગર, ગુજરાત) જે ગત વર્ષ ૨૦૧૮-૧૯ માં ૨૬.૬૦ લાખ હેક્ટર રહેલ. (આખરી સુધારેલ આગોતરો અંદાજ, કૃષિ કલ્યાણ વિભાગ, ગાંધીનગર, ગુજરાત) અને ઉત્પાદન વર્ષ ૨૦૧૮-૧૯ માં ૬૨.૭૯ લાખ ગાંસડીની તુલનામાં વર્ષ ૨૦૧૯-૨૦ દરમિયાન અંદાજે ૮૬.૨૬ લાખ ગાંસડી રહેલ. ગુજરાતમાં જૂન ૨૦૨૦ સુધીમાં કપાસનું વાવેતર અંદાજે ૧૫.૭૨ લાખ હેક્ટરમાં થયેલ, જે ગત વર્ષે ૧૪.૩૫ લાખ હેક્ટરમાં થયેલ હતું.

વર્ષ ૨૦૧૯-૨૦માં કપાસની નિકાસ વર્ષ ૨૦૧૮-૧૯ ની જેમ ૪૨ લાખ ગાંસડી પર સ્થિર છે, જ્યારે આયાતમાં વર્ષ ૨૦૧૮-૧૯ માં ૩૨ લાખ ગાંસડી ની તુલનાએ વર્ષ ૨૦૧૯-૨૦માં ૨૫ લાખ ગાંસડી રેહવા પામેલ છે. કપાસનો ભાવ ગુજરાત રાજ્યમાં જૂન-૨૦૧૮માં રૂ. ૫૨૯૨ પ્રતિ ક્વિન્ટલ હતો જે વધીને જૂન-૨૦૧૯ માં રૂ. ૫૭૨૫ થયો અને આગળ જતાં નબળા આર્થિક સંક્રિતો અને કોરોનાની વૈશ્વિક મહામારી કારણે દુનિયભરની સરકારો એ પરિવહન અને માર્કેટમાં આવન-જાવન પર પ્રતિબંધ મૂકવાથી માર્ચ-૨૦૨૦માં કપાસ ના ભાવ ઘટીને રૂ. ૪૬૩૯, એપ્રિલમાં રૂ. ૪૬૬૮, મે માં રૂ. ૪૫૨૮ અને જૂનમાં રૂ. ૪૨૮૯ જેટલા રહ્યા હતા.

સીસીઆઈએ ગુજરાતમાંથી ચાલુ સિઝનમાં ૮૪ લાખ ગાંસડીમાંથી ૭.૫ લાખ ગાંસડીની ખરીદી કરી છે, જે કુલ ખરીદીના ૮ ટકા જેટલી છે. નોંધનીય છે કે પાછલા ૧૨ વર્ષમાં રાજ્યમાં કોઈપણ કેન્દ્ર સરકારની એજન્સી દ્વારા કરવામાં આવેલી આ સૌથી વધુ ખરીદી છે. પરંતુ સી. સી. આઈ દ્વારા સારા પ્રમાણમાં ખરીદી કરી હોવા છતાં ખેડૂતો ને વધારે તેમજ પોષણક્ષમ ભાવ મળવાની ખૂબ ઓછી આશા છે, કારણ કે વર્ષ ૨૦૧૯-૨૦ના કપાસના ઉત્પાદનની માત્રા વધારે નોંધાયેલ છે, સાથોસાથ કોરોનાની મહામારીને કારણે સ્થાનિક તેમજ આંતરાષ્ટ્રીય બજારમાં માંગ ઓછી છે. તેમજ ભારત-ચીન સીમા વિવાદ પણ કપાસની નિકાસમાં વધારે અસર કરશે જેનાથી દેશની અંદર કપાસના ભાવ પર વિપરીત અસર થશે.

ઉપરોક્ત ઉત્પાદન, આંતરાષ્ટ્રીય બજાર અને સ્થાનિક બજારો ની વિગતોને ધ્યાને લઈને સેંટર ઓફ એગ્રીકલ્ચરલ માર્કેટિંગ ઈન્ટેલીજન્સ, નાહેપ-કાસ્ટ પ્રોજેક્ટ, આણંદ કૃષિ યુનિવર્સિટી, આણંદ ખાતે સંશોધન હાથ ધરવામાં આવેલ જેમાં રાજકોટ માર્કેટ યાર્ડ ના કપાસના ઐતિહાસિક માસિક ભાવોનું વિશ્લેષણ કરેલ જેના તારણ પરથી અનુમાન છે કે કપાસનો ભાવ ઓક્ટોબર-નવેમ્બર ૨૦૨૦માં રૂ. ૧૦૧૦ થી ૧૧૩૦ પ્રતિ મણ (રૂ. ૫૦૫૦ થી ૫૬૫૦ પ્રતિ ક્વિન્ટલ) રહેવાની સંભાવના છે.